

TREF MAGAZINE

Nummer 21 Jaargang 2

mensen van om de hoek

ROELFIEN

Roelfien: ik ben net een varken. Als je me aan de staart trekt, ga ik juist vooruit.

Mano: ik doe het rustig aan. Elke verandering is er eentje.

Ze vergeet veel, ze gedraagt zich soms vreemd en is vaak boos of verdrietig. 'Hoe kom jij aan zo'n arm?' vraagt ze aan columnist Janneke Pelle.

TREF

MAGAZINE

*over
mensen van om de hoek*

Niemand wordt met een gebruiksaanwijzing van zichzelf, van de wereld of van het leven geboren en iedereen maakt er op z'n eigen manier toch iets unieks van. In het maandblad TREF tref je de persoonlijke verhalen van mensen van om de hoek. Zij vertellen wat hen beweegt en motiveert, en wat hun dromen en passies zijn. Alles kan in TREF. Het tijdschrift biedt inzicht in de beweegredenen van onze burens en wil hierdoor het wederzijds begrip in de samenleving versterken.

TREF Redactie en Informatie:

Aureliavinder 58 | 8016HC Zwolle | tel. 038-4653244
info@TREFmagazine.nl | www.TREFmagazine.nl

Aan deze TREF werkten mee:

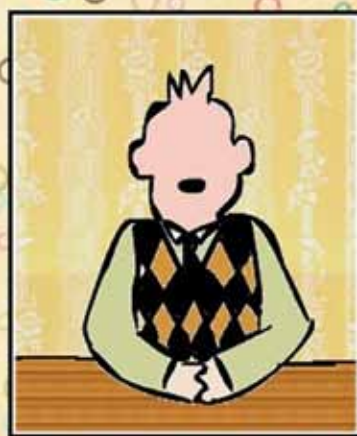
Mathilde van Hulzen, Kees Huis in 't Veld, Janneke Pelle, Bert Schoonhoven, Jenny Kamps, Frans de Jong, Ward de Weerd en anderen.

Abonneren, adverteren, doneren, sponsoren

TREF is gratis. Kijk voor de TREFpunten op TREFmagazine.nl. Een abonnement is mogelijk, je betaalt alleen de verzend- en administratiekosten: € 35,00 per jaar. Maak het betreffende bedrag over op bankrekeningnr. 656 003 413 t.n.v. Marijke Mosterman Journalistieke Producties onder vermelding van naam en adres, en je ontvangt TREF per omgaande. TREF verschijnt 11 keer per jaar. Adverteren, sponsoren en doneren is natuurlijk altijd mogelijk. Bel of mail en ontdek de mogelijkheden!

TREF uit? Gooi 'm niet weg. Spaar 'm, bewaar 'm of geef 'm door!

WANLIJNER

**Hoe donkerderder
de duisternis
hoe verblinderderder
het licht**

Zeur & Zanik

**ontdekken dat het lontje van vuurwerk net zo
kort is als dat van de mensen tegenwoordig**

**We hadden denk
ik iets eerder
moeten loslaten.**

**Ik denk
het ook**

IN TREF 21:

ROELFIEN

With kindest wishes
for a merry Christmas.

EN VERDER...

Janneke's belevenissen	8
Ward de Weerd	9
Door het oog van TREF	12
Jenny's bespiegelingen	14
De Terechte Kronkel	15
Kunst: Truus van Buren	22
Mathilde's Recept	23
Puntenslijper	24

Glædelig Jul

MANO

HET
KLEUR
RIJKE
LEVEN
VAN
LENNY
MOESKOPS

MANO

Schilderen

uit het

HART

Mathilde van Hulzen

Mano van Kerkhof (44) kreeg twintig jaar geleden een psychose en daarna de diagnose schizofrenie. Met hele kleine stapjes leert hij leven zonder het psychische 'stootkussen' dat andere mensen tegen de wereld beschermt. Ieder stapje is een overwinning. Mano droomt ervan beroemd te worden met zijn schilderkunst.

Wat deed je voordat je ziek werd?
'Rond mijn zestiende ging ik werken als verkoper in een kledingwinkel. Daarvoor had ik twee jaar LTS en twee jaar streekschool gevolgd. Later ging ik bij een andere kledingzaak werken. Maar dat ging fout. Ik voelde me niet gewaardeerd en had veel stress. Mijn chef zei een keer tegen me: 'Mano de Turk ruimt het wel op'. Waar de klanten bij stonden! Toen knapte er iets bij mij. Ik werd psychotisch.'

Hoe oud was je toen?
'Ik denk 22 of 23.'

Wat gebeurde er bij die psychose?
'Ik raakte mijn houvast op het leven kwijt. Je komt in een hele andere wereld terecht. Met de duivel, de hemel, de dood. Heel heftig, heel intens allemaal. Ik schrok er enorm van. Alles verandert, je hele leven verandert. Je gaat hallucineren, je ziet allerlei dingen die er niet zijn, je voelt van alles, je ruikt van alles. Al je zintuigen staan wagenwijd open. Dat maakte me heel achterdochtig, angstig en verdrietig. Ik zat niet lekker in mijn vel, werd depressief. Het ging echt heel slecht.'

Kun je een voorbeeld geven?
'Nou, in een vorige woning durfde ik bijvoorbeeld niet naar de eerste verdieping. Want dan kom je hoger, en daarom dacht ik dat daar de duivel zou zitten. Al ik iets op tv zag, dacht ik dat het over mij ging. Een keer stond er een artikel in de krant over pergamano, een knipkunst. Toen dacht ik: daar moet ik heen, want mijn voornaam zit in dat woord, ik moet daar mensen gaan genezen. Dus ik had betrekkingsideeën, wanen en angsten. Uiteindelijk ben ik drie keer opgenomen geweest, in Hoorn, Amsterdam en Duin en Bosch. In Amsterdam vond ik het een hel. Door de psychose kon ik nergens tegen. Kwam ik daar, stond er keiharde heavy metal muziek aan in de huiskamer. En dat denderde bij mij meteen naar binnen. Ik heb dus voornamelijk op mijn kamer gezeten, afgezien van de gesprekken met psychologen, psychiaters en professors. Op Duin en Bosch kwam ik wel tot rust. Daar voelde het veel vertrouwd.'

Wat zou een rol kunnen spelen bij je ziekte?
'Het overlijden van mijn vader. Ik was elf, hij 48. Mijn vader

had ernstige hartklachten en lag meer in het ziekenhuis dan dat hij thuis was. Best een zware periode inderdaad. Mijn leven stond op zijn kop. We moesten het huis verkopen en wonden op een aantal verschillende adressen. Voor mijn moeder was het ook een rottijsd. Als je elf bent, dan denk je daar niet zo over na. Je bent wel verdrietig, maar daarna ga je weer fijn buitenspelen. Maar als je ouder wordt, ga je nadenken. Je ziet hoe anderen een band hebben met hun vader en dan denk je: dat zou ik ook wel willen. Nu mis ik hem meer dan vroeger. Dat ik geen vader heb, is echt een gemis in mijn leven.'

De artsen hebben na die eerste psychose bij jou schizofrenie vastgesteld. Wat merk je daarvan?

'Dat ik alle invloeden en impulsen van buitenaf ongefilterd binnen krijg. Al die informatie is heel moeilijk te verwerken. Onze patiëntenvereniging heet niet voor niets Anoksis, dat betekent 'open geest'. Zo ervaar ik het ook, mijn geest staat helemaal open. Als ik op straat loop, komt alles om me heen binnen. Dat is vervelend, want ik word erdoor overweldigd. Als ik langs pratende mensen loop, hoor ik alles wat ze zeggen en betrek ik dat meteen op mezelf. Ik kan me haast niet afsluiten, dat komt door die schizofrenie.'

Welke invloed heeft schizofrenie op je leven?

'Alles vond ik eng. Bijna twintig jaar heb ik binnen gezeten, omdat ik het huis niet uit durfde. Ik had wel een hondje. Hij heette Rik en is inmiddels overleden. Kijk, op die foto staat hij, schattig hè. Met Rik liep ik altijd een rondje om het huis, zes keer per dag. En heel soms deed ik boodschappen met mijn moeder. Maar verder zat ik dus altijd binnen. Want ik was verschrikkelijk bang. Ik dacht dat mensen het op me voorzien hadden. Ik had zo veel angsten en nare gedachtes. Ik durfde niet met de bus te reizen, ik durfde nergens naar toe, ik voelde me klote.'

Kun je nog een voorbeeld geven van wat schizofrenie met je doet?

'Jaren geleden ging ik met mijn moeder mee om de auto in de wasstraat te zetten. Mijn hondje Rik was er ook bij. Toen vroeg ik aan haar of ze Rik even wilde vasthouden. En toen viel mijn moeder op de grond, behoorlijk hard. Ik schrok gigantisch, want ik dacht dat het mijn schuld was. Ook al was dat helemaal niet zo. Dat schuldgevoel kan ik dan niet van me afzetten, daar heb ik dan nog heel lang last van. Dus zo erg trek ik me dat dan aan.'

Hoe reageerden je vrienden op je ziekte?

‘Toen ik voor het eerst werd opgenomen in Hoorn, lieten al mijn vrienden me vallen. Die kwamen niet meer. Ze vonden het eng, ze snapten het niet en konden er niet mee omgaan. Misschien ook wel logisch, ik snapte het zelf ook niet. Maar daardoor werd ik verschrikkelijk eenzaam. Dat gaf best een klap.’

En je familie?

‘Mijn lieve moeder heeft me altijd enorm gesteund. Ik zie haar nog steeds bijna elke dag. We drinken vaak koffie en we gaan zelfs samen sporten, al is ze 71. Dat is hartstikke leuk, dan kun je elkaar een beetje er doorheen trekken. Verder heb ik één broer, mijn tegenpool. Hij is creatief met cijfers en ik met verf en viltstift. Toch konden we altijd goed met elkaar opschieten. Hij heeft carrière gemaakt en is pas vader geworden. Kijk, de naam van zijn zoon heb ik op mijn arm laten tatoeëren, mooi hè. Ik heb nog veel meer tattoo's, dat is gewoon mijn ding. Jammer genoeg zie ik mijn broer niet meer zo vaak, hij woont wat verder weg en heeft het druk.’

Hoe verliep je behandeling?

‘De pillen en de gesprekken hebben me zeker geholpen. Maar het duurde heel lang voordat ik weer op het goede pad zat. Sowieso kost het tijd voordat de pillen gaan werken. Als het eenmaal zover is, krijg je een beter gevoel, omdat ze al je emoties afvlakken. En je neemt minder prikkels op. Maar de rest moet je echt zelf doen.’

‘De laatste jaren heb ik samen met mijn begeleider Bert Koning van het GGZ ontzettend veel geoefend. Hij heeft me heel goed geholpen, bijvoorbeeld met mijn angst voor busreizen. Eerst liepen we dan alleen maar samen naar de halte en weer terug. Dan instappen en een klein stukje rijden. Enzovoorts. Dus niet in een keer een grote busreis, maar hele kleine stapjes en dan pas een grote stap. Zo heb ik geleerd me bewust af te sluiten voor allerlei impulsen. Dat was een heel gevecht, maar Bert heeft me daar heel goed bij geholpen. Hij zei tegen me dat ik een loden jas aan moet trekken als ik naar buiten ga, figuurlijk dan. Dat lukt steeds beter.’

Heb je nog meer klachten?

‘Vooral lichamelijke. Een paar jaar geleden is bij mij de ziekte van Bechterew ontdekt, een soort reuma. Ik ben behandeld voor nierstenen en ik heb diabetes. Best wel veel ja. Maar ik ga er goed mee om. Ik sport drie keer per week en ik fiets met een vriend. Via het diabetescentrum ga ik naar een diëtiste die me helpt met afvallen. Dat is belangrijk, want met dat overgewicht blijf ik maar diabetes houden en dat wil ik niet.’

Heb je medicijnen nodig?

‘Ik slik antipsychotica. En antidepressiva, want als je zo angstig bent, word je vanzelf depressiever. Daarnaast medicijnen tegen diabetes en zware pijnstillers vanwege mijn reuma. Inmiddels heb ik wel heel rustig de kalmeringstabletten afgebouwd. Ze liggen hier in huis, zodat ik er eentje kan nemen als het echt nodig is. Maar dat hoeft dus niet meer.’

Hoe gaat het nu met je?

‘De laatste twee, drie jaar ga ik redelijk goed vooruit. Bij de GGZ volg ik allerlei praatgroepen waar ik veel van leer. Ik werk als vrijwilliger bij RCO De Hoofdzak. Daar kan ik inmiddels met de bus heen. En ik train mezelf. Af en toe ga ik naar Hoorn om expres een rondje te lopen door de stad. Dat gaat elke keer weer wat beter. Ja, dat is best een overwinning. Ik kom uit een diep gat, een heel diep gat. Het kost tijd om daaruit te klimmen.

Maar nu gaat het dus best goed. Ik heb weer een beetje plezier in het leven. Ik kan makkelijker met de schizofrenie omgaan. Als ik last heb van stemmen of me niet lekker voel, dan ga ik iets doen, dan zoek ik een oplossing.’

Hoe kijk je nu tegen je ziekte aan?

‘Als je hoort dat je een psychose hebt, denk je: ‘ik spoor niet’. Je zit in die andere wereld en als je eruit komt vraag je je af: ‘hoe kan dat allemaal gebeuren?’. Daardoor voel je je minder dan anderen. In zo’n psychose denk je dat je normaal bent, maar dat blijkt niet zo te zijn. Maar dat je schizofrenie hebt, wil ook weer niet zeggen dat je gek bent. Je denkt alleen anders. Nu heb ik het geaccepteerd. Het leven is nu eenmaal niet altijd leuk en de schizofrenie is er gewoon. Ik heb het al heel lang, daar moet ik gewoon mee dealen. Klaar.’

Wat doe je het liefste?

‘Schilderen! Ik schilder puur uit mijn hart, uit mijn gevoel. Een opleiding heb ik niet en hoef ik ook niet, ik heb het idee dat ik dan mijn spontaniteit kwijt raak.’

Waarom ging je schilderen?

‘Dat zeiden de stemmen tegen me, toen ik die eerste psychose kreeg. Ik had gewoon het gevoel dat ik moest gaan schilderen. In een klein winkeltje heb ik toen verf, penselen en wat doeken gekocht. Toen ben ik aan de gang gegaan en daar kwamen de raarste dingen uit. Ik schilder niet bewust, daarom is het resultaat verrassend maar soms ook angstaanjagend. Ik begreep het vaak ook niet. Van tevoren had ik geen plan als ik ging schilderen, ik ging gewoon aan de slag.

Mijn eerste schilderijen waren vrij donker. Ik schilderde de duivel en de hemel, of een schilderij met kruisen erop. Terwijl ik dus helemaal niet gelovig ben. In de kliniek in Hoorn schilderde ik de hemel, dat waren zulke mooie kleuren, echt perfect. Toen moest ik huilen, want ik dacht dat ik ging overlijden. Wat later kwam mijn moeder binnen met bloemen, want ze moest naar een begrafenis. Toen was het hele plaatje compleet, alles wat ik dacht werd bevestigd.

In de loop der tijd zijn mijn schilderijen erg veranderd. Ik probeer altijd iets nieuws te maken, met kleuren en effecten. Ik hoef niet zozeer iets af te beelden, het gaat om de verf en het gevoel. Dat vind ik prachtig. Ik werk met verschillende materialen: olieverf, viltstift, pastel, Oost-Indische inkt, houtskool. En ik ga intuïtief te werk.’

Hoe schilder je nu?

‘In drie dimensies, dus 3D. Ik ben nu aan het uitdokteren hoeveel lagen ik kan aanbrengen

in 3D. Mijn record ligt op zes of zeven lagen, maar ik denk dat het nog veel dieper kan. Dus dat probeer ik nu uit te zoeken en dat maak het spannend. Kijk, ik heb nooit veel geleerd, maar dit heb ik me eigen gemaakt. En als je twintig jaar binnen zit, dan leer je jezelf heel goed kennen en dat schilderen ging dus steeds verder en verder. Dat is heel goed voor mij geweest.

Ik werk hier aan tafel met viltstift of in de keuken aan de grote tekentafel. Achterin de tuin heb ik sinds drie of vier jaar een ateliertje staan, dat was altijd een droom van me. Daar kan ik me lekker terugtrekken en met verf aan de gang. Lekker bezig, muziek erbij. Dan zit ik in mijn eigen wereldje. Ik vind het irritant als ik dan word gebeld. Daarom heb ik ook geen computer. Mail of Facebook, het is allemaal zo onpersoonlijk. Alle spontaniteit gaat weg. Ik koop liever verf of een paar kwasten dan een computer of een tablet.

Schilderen is een erg leuke hobby en ik kan mezelf erin kwijt. Als ik me rot voel, ga ik lekker tekenen en een paar uur later is dat gevoel gewoon weg. Het is echt een uitlaatklep.’

Onlangs had je een expositie in Ruigoord, wat vond je daarvan?

‘Hartstikke leuk. Echt een hoogtepunt. Zo tof! Dat gaf me zoveel energie. De reacties van mensen, hun vragen, dat ze met mij op de foto wilden. Toen voelde ik me zo goed! Een echte opsteker.

Dat is ook wel een reden dat ik me zoveel beter voel, de positieve reacties nu ik met mijn kunst naar buiten kom. Ik heb iemand die exposities voor me regelt, heel fijn maar ook heel spannend en griezelig. Toen ik pas begon, begrepen mensen mijn kunst niet. Als ze dat nu wel doen en ernaar gaan kijken, dan vind ik dat heel leuk en interessant en natuurlijk een groot compliment.’

Bij welk schilderij heb je een bijzonder gevoel?

‘Dat hangt bij mijn moeder, het is transparant geschilderd met olieverf. Het lijkt net alsof er iemand om een gordijn heen kijkt en ik heb altijd sterk het gevoel dat het mijn vader is. Heel fijn dat hij er op die manier toch nog een beetje is.’

Zijn er nog meer positieve dingen in je leven?

‘Sinds vier jaar ben ik bevriend met Erik en Edith. Met Erik ga ik fietsen en hij stimuleert me om mijn grenzen te verleggen. Iedere vrijdag ga ik bij hen koffie drinken en Oud en Nieuw ga ik daar ook vieren. Voorlopig vind ik twee vrienden wel genoeg. Ik ben voorzichtig, want er zijn nu eenmaal onaardige mensen op de wereld die je enorm kunnen kwetsen.’

Wat zou je nog graag willen bereiken?

‘Soms droom ik over beroemd worden, dat lijkt me leuk. En dat ik meer kan doen met mijn kunst. Dat ik er meer mensen mee kan bereiken en dat ik er verder in kom. Dat is nu mijn uitdaging, daar ga ik voor.’

Zijn er nog dingen die je wilt veranderen?

‘Ik wil mijn eigen leven gaan leiden. Ik ben 44, het wordt tijd. Dat moet mijn moeder ook leren, om me wat losser te laten. Dat valt niet mee, want ze is heel beschermend en zorgzaam. Maar nu is het tijd om mijn vleugels uit te slaan en verder te gaan met wat ik wil met mijn leven. Ik moet de draad van mijn leven oppakken, anders blijf ik in een cirkel zitten die ik niet wil. Maar ik doe het rustig aan. Elke kleine verandering is er eentje.’

VRIENDJE

Ze zit naast me en aait over mijn rechterarm. Met haar zwartgeverfde krullen en haar nagenoeg rimpelloze gezicht ziet ze er jaren jonger uit dan ze in werkelijkheid is, maar haar hersenen geven de moed langzaam op. Ze vergeet veel, ze gedraagt zich soms vreemd en is vaak boos of verdrietig. Maar nu niet. Nu aait ze liefdevol over mijn rechterarm.

‘Oooh, wat een arm zeg. Wat een arm,’ zegt ze vol bewondering. ‘Hoe kom jij aan zo’n arm?’

Sommige vragen blijken opeens heel lastig te beantwoorden.

‘Wel heel wit zeg, jouw arm. Hoe komt jouw arm zo wit?’ is haar volgende vraag.

‘Ik ben altijd zo wit geweest,’ antwoord ik. Het is waar, de zon heeft nooit veel invloed op mijn huidskleur gehad.

‘Oooh,’ roept ze uit. Ze aait nog steeds, teder en zorgzaam. ‘Maar je moet niet vetter worden hoor. Hoe kom jij zo vet?’

Ze vergeet veel, ze gedraagt zich soms vreemd en is vaak boos of verdrietig. Maar bovenal is ze eerlijk en ongeremd.

Even later, als ze op de douchestoel zit, genietend van het warme water op haar naakte lijf, heeft ze een nieuwe vraag voor me.

‘Is hij een zwarte jongen?’

‘Wie bedoelt u?’

‘Jouw vriendje. Is hij een zwarte jongen?’

Ik moet haar teleurstellen. ‘Ik heb geen vriendje, zelfs geen zwarte jongen.’

‘Aaaaah, jammer.’

‘En u? Hebt u een vriendje?’

Ze vergeet veel, ze gedraagt zich soms vreemd en is vaak boos of verdrietig. Maar gelukkig kan ze af en toe nog onbedaarlijk schaterlachen.

*Janneke Pelle werkt in zorg en horeca,
is koorpianiste, recenseert theatervoorstellingen
en geeft elke week Nederlandse les aan een
inburgerende leeftijdgenote.
Bovenal houdt ze van mensen en hun verhalen.
Hierover schrijft ze op weblog.theefiets.nl.*

WIE heeft de sleutel van de *JUKEBOX* gezien?

De wereld is klein. Niet alleen in omvang maar ook sociaal gezien. Wij, en daarmee bedoel ik iedereen, kennen dezelfde man. De man die op verjaardagen in zijn trui van schapenwol de ene ongepaste grap maakt na de ander. De man die er als eerste is en om half elf na de tompoes direct aan het bier gaat. In mijn geval gaat het om Huub (fictieve naam, hij heet eigenlijk Gerard). Huub weet niet veel van voetbal en televisie. Wel heeft hij zich ooit tot koning van de Nederlandstalige evergreens verheven en heeft hij nimmer van die troon afstand gedaan. Zijn veld van expertise raakt alles van Lenny Kuhr tot Ronnie Tober en wat daar nog tussen zweeft. Huub laat zich overigens moeilijk testen. Hij spreekt van muziek vaak het hoogste woord maar als ik er op doorvraag geeft hij niet thuis.

Gelukkig heb ik een methode gevonden om deze charlatan van zijn sokkel te trekken. Want laten we eerlijk zijn: het begint te vervelen. Tijdens elke familiebijeenkomst ratelt hij door als een vastgelopen jukebox met zijn irritante weetjes, cijfers en feitjes. Hij waant zich een boezemvriend van elke gestorven artiest en daar gaan we iets aan doen. Op een bepaald moment besluit ik een gesprek met hem aan te gaan en in dat gesprek willekeurig titels van bekende liedjes te verwerken. Als hij niets doorheeft, weten we genoeg.

‘Zeg Huub, die Sammy van hiernaast keek een beetje afwezig. Ik zei nog: kijk toch eens omhoog!’.

‘Zo is zij nu eenmaal. Doe je niks aan’, aldus Huub. Goed, misschien is hij nog niet helemaal wakker. We zullen doorgaan.

‘Fiets ik net door het dorp, zie ik een verdronken vlinder die ik het liefst in een doosje zou willen doen’. Nog steeds geen bruikbare reactie van Huub.

‘Zeg Huub, ik zou weleens willen weten waarom Suzanne gisteren zei ‘Laat me alleen’. Wat denkt ze dat dit is, het land van Maas en Waal?’. Bij die laatste kan ik mijn lach niet meer inhouden.

‘Ik ben gerust niet gek hoor’, mompelt Huub terwijl hij me wat verbaasd aankijkt. Gelukkig, is er toch nog iets van de legende waar. Waarna hij vervolgt: ‘Suzanne is met vakantie, die kan je helemaal niet gesproken hebben’.

De arme man heeft werkelijk geen idee dat ik zojuist een complete bladzijde uit de Nederlandse muziekgeschiedenis heb op zitten dreunen. Het wordt een beetje aandoenlijk en ik besluit het maar te laten voor wat het is. Helemaal wanneer hij een doos tompoezen uit de koelkast tevoorschijn tovert.

Dan krijg ik alsnog een heel apart gevoel van binnen.

Ward de Weerd komt voor in een drukbevolkt woongebied. Het is een nachtmens maar toont zich overdag redelijk begaan met zijn omgeving. Hij observeert het gedrag van zijn soortgenoten en denkt er vaak het zijne van. Je kunt hem regelmatig horen brullen op twitter.com/wartdew

Lenny Moeskops'

KLEURRIJKE 1even

Haar hele leven is ze al gefascineerd door kleuren, maar ook door mensen die kleurrijk gekleed gaan. Mensen die met deze manier van kleden hun eigen identiteit uitstralen. Durf hebben om kleuren te dragen in welke vorm dan ook. Maar vooral kleurrijk in het leven zelf staan, net zoals Lenny Moeskops dat zelf ook doet. En dat uit ze, door deze kleurrijke mensen op een bijzondere manier te fotograferen maar ook door ze kleurrijk aan te kleden. Zo is ze al lange tijd een gerenommeerde hoedenontwerpster.

Lenny Moeskops is in 2000 genomineerd voor de Nederlandse Hoedenprijs en haar hoed is opgenomen in de vaste collectie van het Gemeentemuseum in Den Haag. Haar tassenontwerpen zijn inmiddels ook een opvallende verschijning in kleurrijk Amsterdam. Lenny Moeskops organiseert en presenteert al jaren complete modeshows, dinershow's, Moederdag brunches en High Teas met hoeden passen.

Maar ineens zag zij het licht en begon met fotograferen. Zelf gaf ze al kleur aan het grijze, saaie bestaan door middel van haar eigen creaties maar nu wilde ze op zoek gaan naar mensen die op hun eigen manier zelf ook bezig waren om kleur aan hun leven te geven. Kleuren die het leven veraangename, zonniger en blij maken, en dat is heel wat met ons Hollandse klimaatje. Gelukkig is Amsterdam een beetje een eigenwijze en multiculti stad met diverse grappige, leuke, gekke en interessante types, dus kon ze gewoon beginnen in haar eigen achtertuin!

Haar fotografie bracht Lenny bij allerlei prettig gestoorde mensen met hun eigen ideeën over kleur, levensopvatting en kleding. En al snel werden deze in bijzondere series samengevat. Zo fotografeerde ze 'Oude en Jonge Meiden': een serie over vrouwen vanaf zestig jaar en ouder die nog enthousiast en energievul in het leven staan. Ook maakte ze een bijzondere serie over dansers die inmiddels een hoge leeftijd bereikt hebben maar nog niets van hun gracieuze stijl verloren hebben. Bij deze expositie kwam ik Lenny persoonlijk tegen en ik voelde onmiddellijk een klik. Ik, altijd op zoek naar de kleurrijke types in de Outsider Art Wereld, klikte onmiddellijk met deze vrouw die mij in kleuren en geuren ter plekke vertelde over haar passie en missie en speciaal over de map met foto's die nog altijd lagen te wachten op die ene geschikte plek om geëxposeerd te kunnen worden.

Wij kwamen daar al snel uit want van 27 november t/m 23 januari exposeert een groep Hongaarse kunstenaars met een verstandelijke beperking in de Outsider Art Galerie. Prachtig Kleurrijk Werk waarbij de foto's van Lenny de toef slagroom gaan vormen die de expositie nog aantrekkelijker maakt voor het Outsider Art minnende publiek. 'Amsterdam-Budapest Kleurrijk in Beeld' is te zien bij Amsterdam Outsider Art, Nieuwe Keizersgracht 1a, Amsterdam.

Bert Schoonhoven,
galeriehouder van amsterdam-outsider-art.nl

KERST

door de jaren heen

'Kerstfeest 2013
De geboorte van Jezus
Gekomen om mens te zijn op aarde
Ik geloof in dat verhaal
Ik geloof in de belofte van eeuwig leven

Zevenentachtig ben ik nu
Hoe vaak heb ik kerst al bewust meegemaakt
Zeker drieëntachtig keer
De eerste keer kerst
Nog voel ik de warmte van de kaarsen in de kerk
Ik naast moeder op de houten bank
Moeder rook zo lekker
Er werd gezongen
Nooit vergeet ik die keer

Nog vele keren kerstfeest daarna
Met man en vier kinderen
Samen naar de kerk
Samen aan tafel

Kerst in de oorlog
Geen kerkdienst, amper eten
Wel met elkaar
God dankend dat we nog allemaal samen waren

Dan die kerst zonder man
Kerst kende dat jaar geen glans
Immens verdriet
Een moeder alleen met haar vier kinderen
Zou ik nog ooit weer kunnen lachen?

Vijf jaar later weer een kerst
met man en negen kinderen
Als weduwe en weduwnaar
een nieuw gezin vormend
Steeds weer God dankend voor het leven

Toen die verschrikkelijke kerstavond
Samen aan tafel met het hele gezin
Een hartaanval trof een van de kinderen
Ongeloof en woede ook richting God
Kerst zou nooit meer echt kerst worden
Toch werd kerst weer echt kerst
Kinderen en achterkleinkinderen kleurden kerst

Nu misschien wel mijn laatste kerst
Het leven is goed geweest
Kerst was voor mij gekoppeld aan geloof
Aan hoop
Aan liefde
Kerst voor mijn kinderen is gekoppeld aan vakantie
Aan lekker eten
Aan cadeaus
Ik dank God voor het kerstfeest
zoals ik het heb beleefd
Ik wens ieder mens een gezegende kerst toe
Laat geloof, hoop en liefde toe in uw leven
Dat maakt pas echt rijk'

*Kort voor kerst 2013 is ze overleden.
In vrede.
Ze ging naar Huis.*

Jenny Kamps heeft na jaren met jongeren te hebben gewerkt een ander werkterrein gevonden: ouderen in een verzorgingstehuis. Haar verhalen gaan nu dan ook over deze leeftijdsgroep. Maar, zoals Jenny zelf zegt: 'Ouderen zijn net jongeren, maar dan met een verschrompeld huidje'.

Verhalen over VROEGER

“Tegenwoordig word je wel fatsoenlijk behandeld, hoor, als je een betrekking zoekt. Maar toen ik vijftien was, was dat wel anders. Ik moest natuurlijk verdienen, dus wat deed je dan? Je las ‘s avonds in de krant waar een dienstbode werd gevraagd; en daar fietste je dan zo snel mogelijk heen - meestal in Zuid, natuurlijk, want daar woonden de mensen die op stand waren.

‘Breek je veel?’ en ‘ben je vaak ziek?’ werd me een keer gevraagd; en toen kon ik gaan. Hoorde ik eerst niks, maar vier weken later werd ik ineens gevraagd te komen. Hadden ze vast eerst een ander gehad, die niet beviel.

Als meisje van net vijftien was je zo groen als gras en wist je van niks, toen. Wel werden we gewaarschuwd op te passen, want er verdwenen wel eens meisjes, werd er verteld. Dan belde zo’n meisje aan bij zo’n groot huis aan de gracht, met allemaal trappen en deuren en kamers en dan zag je zo’n meisje wel naar binnen gaan, maar dan kwam ze nooit door de voordeur naar buiten. En daarom werd tegen ons gezegd dat we een vriendin mee moesten nemen, als je ergens voor ‘t eerst heen ging. Wisten wij veel? Anders kon je in de prostitutie komen, maar daar wisten wij ook niks van. En dacht je dat we voorlichting hadden gehad? Nou, dat zat er echt niet bij hoor. Mijn moeder heeft wel eens tegen me gezegd ‘als mensen trouwen, dan kunnen ze daarna kinderen krijgen’. Nou, dat was ‘t dan - meer heeft ze niet verteld.

Ik kwam bij een mevrouw die een beetje doof was; en in die tijd was ik ook doof en daar had ik toen best een minderwaardigheidsgevoel door en die mevrouw had een man met rechtopstaand rood haar. Goeie mensen hoor: ze wilden me wel hebben, maar ik moest alleen wel leren met mes en vork te eten, want dat had ik toen nog niet geleerd. De zus van die mevrouw: dat was wel een kakmadam met poeha, die was met een directeur getrouwd en die dacht dat ze daarom heel wat was.

Als die op bezoek kwam nam ze drie krentenbollen mee: ééntje voor mevrouw, ééntje voor de man van mevrouw en ééntje voor haarzelf. Een dienstmeid hoorde niet mee te eten, weet je wel? Maar mijn mevrouw had daar mooi lak aan: die pakte een mes en sneed haar eigen krentenbol doormidden en gaf mij de helft. Zo’n mens!

Ik vond ‘t best wel leuk - werken in de huishouding. Toen ik er een jaar werkte vroeg de baas m’n moeder te komen. Hij zei tegen haar: ‘Vertelt u het, of zal ik het doen?’ Na dat gesprek hoorde ik voor ‘t eerst dat je kinderen kunt krijgen, ook als je niet getrouwd was.

Dat was niet voor niks, hoor - dat ze dat tegen me vertelden: de dochter van de baas was al in verwachting van iemand van haar werk; en die man was getrouwd, natuurlijk, dus die kon niks doen. Nou waren ze daar heel open in hoor, de mevrouw en de baas en de dochter. Ik heb nog meer dan een jaar voor de kleine gezorgd. En weet je wat: ik zie haar soms nog wel eens! En nou heeft ze zelf kleinkinderen.

Alléén - de zus van de baas: die was zo katholiek als ‘t maar kon en die droeg ook zo’n diaconessenmutsje, weet je wel. Als die eens op visite kwam dan werd er niet over de baby gepraat en die mocht ze ook niet zien en de dochter ook niet. Alles werd opgeruimd: de box en de kinderkleetjes en het speelgoed en alles ging naar boven. Katholiek, hè?

Maar de baas zelf meende het goed. Hij heeft ook nog geprobeerd mij aan het lezen te krijgen en hij heeft me wel eens een boek gegeven. Maar toen hield ik daar niet van; ik vond ‘t veel leuker om zelf kleren te naaien. Nu vind ik een boek met foto’s over Amsterdam wel fijn hoor, of soms een roman die goed afloopt, maar niet eentje met moorden.

Ik heb nog een bedrag op m’n spaarbankboekje bij de RPS gekregen, omdat ik zo lang in m’n eerste betrekking bleef; maar ik weet niet meer hoeveel dat was. Wel heeft m’n mevrouw nog een soort getuigschrift geschreven daarvoor - en dat heb ik nog steeds bewaard.

Nou, tegenwoordig is het gelukkig wel een beetje anders hoor, ook met voorlichting en zo: m’n kleindochter van veertien hoeft je niet veel meer te vertellen. Die weet echt wel veel meer dan ik toen ik net vijftien was!

Maar ga je dat nou allemaal opschrijven? Van mij mag je, hoor. Denk je dat de mensen dat willen lezen, dan?”

Grote dank aan mevrouw B.!

Frans de Jong is de uitbater en eigenaar van antiquariaatje ‘De Terechte Kronkel’, het kleinste tweedehands boekwinkeltje ter wereld, in Amsterdam.

*Voor meer informatie: deterechtekronkel.nl
Of kijk op facebook: facebook.com/deterechtekronkel
en: facebook.com/TweedehandsBoekenEnTijdschriften*

ROEFLEFEN

LIEF, LEED en een flinke dosis HUMOR

Marijke Mosterman

Roelfien Bouwmeester-Bieringa heeft een geheugen als een olifant. Over gebeurtenissen van zeventig jaar geleden kan ze net zo smeug vertellen als over de dag van gisteren. En er valt veel te vertellen. Heel veel. Want Roelfien heeft veel meegemaakt in haar leven. Blijbe gebeurtenissen, maar ook veel zeer verdrietige gebeurtenissen. 'Ik haalde laatst met mijn dochter nog het citaat van Nietzsche aan', zegt ze. 'Waar je niet dood aan gaat, maakt je sterker. En zo is het maar net.'

Roelfien werd in 1932 in Nijkerk geboren en verhuisde op anderhalfjarige leeftijd naar Zwolle, waar haar vader werd benoemd als gerechtsdeurwaarder. 'Mijn vader was een heel rechtschapen, gelovige, gevoelige man', vertelt ze. 'Al mijn vriendinnen mochten hem graag. Hij was aardig en hij was ook leergierig en ambitieus. Hij kwam van het platteland en moest eigenlijk bakker worden van z'n vader, maar dat wilde hij niet. Hij zocht een baan als notaris-klerk en studeerde in de avonduren. Mijn moeder was voor die tijd heel geëmancipeerd. Terwijl de meeste meisjes voor hun huwelijk dienst deden of werkten als winkelfrouwe, hadden zij en haar zussen kantoorbanen. Ze kochten hun uitzet via een soort postorderbedrijven in Parijs. Nadat ze getrouwd was, richtte ze de christelijk historische vrouwenkiesvereniging op en een gymnastiekvereniging. Mijn vader juichte alle acties van mijn moeder toe, hij was trots op haar. Ik herinner me dat ze een keer geld uit de kluis vroeg voor een koelkast die ze op eigen initiatief had besteld, en dat vond mijn vader alleen maar prachtig.'

Verknald

Met liefde en vol respect denkt Roelfien aan haar ouders terug. 'We hadden een fijne jeugd, mijn oudere broer, mijn jongere zusje en ik. Maar die werd ongelofelijk verknald door de oorlog.' Ze weet het nog goed. 'De buurman van drie huizen verder belde op 10 mei 1940 om zeven uur 's morgens aan. Hij zei: "Je moet tegen je vader en moeder zeggen dat het oorlog is." Ik geloofde het eerst niet, ik dacht dat oorlog alleen iets uit geschiedenisboekjes was, maar ik rende toch naar boven om het te vertellen en mijn ouders barstten in tranen uit. De dagen daarop volgden we alles op de voet op de radio. Het had zo'n impact, net alsof je van de een op de andere dag in een heel ander land zat, zo was de sfeer veranderd. Van leuk in doodeng. We verloren de oorlog en wat ik zo frappant vond: Nederland ging eigenlijk gewoon door met ademen. We sjokten met z'n allen gewoon mee in het kielzog van die Duitsers. Hier en daar werd ondergronds werk gedaan, mijn ouders deden ook mee, die zorgden dat Joodse families konden onderduiken, bijvoorbeeld bij de melkboer. Toen die er met een andere vrouw vandoor ging terwijl er zes personen bij hem thuis zaten, hielpen mijn ouders zijn vrouw verder. Soms

logeerden er Engelse piloten bij ons. Daar mochten we niet mee praten, maar dat deden we stiekem toch. Mijn vader was vrijgesteld van dienst omdat hij gerechtsdeurwaarder was. Alleen op het laatst, toen er nog heel weinig mannen waren die voor de Duitsers konden vechten, wilden ze hem inzetten en dan dook hij onder.'

Dreiging

'Mijn moeder ging samen met een vriendin langs Joodse families die wellicht op transport werden gesteld', vertelt Roelfien. 'Dan zeiden ze dat zij voor de baby's zouden zorgen als ze die achterlieten, zodat ze zich daar geen zorgen over hoefden te maken in den vreemde. Maar er was bijna geen moeder die haar kind achterliet. Door dat werk kwam mijn moeder echter wel op de zwarte lijst van de SS te staan, omdat ze ondergronds werk deed. Wij waren als de dood dat ze haar of mijn vader kwamen halen. Maar er kwam altijd een Rijksduitser waarschuwen als er een razzia kwam. Ik vergeet nooit meer dat die om een uur of acht 's avonds aan de deur kwam. Hij zei: "Sag deine Eltern... heute Abend... die Bluthunden sind los...!" De toon waarop hij dat zei! Zo dreigend! Ik krijg er nu nog kippenvel van.' Roelfiens vader kroop op een balk boven de plafondplaten op zolder. 'We zeiden wel eens: zat je weer te balkenbreien. Maar ondertussen was het doodeng. Ik was altijd bang dat de Duitsers door het plafond zouden schieten en hem zouden raken als ze het huis doorzochten.' Maar ondertussen bleven Roelfien en haar broer en zus kinderen die gewoon het avontuur zochten en graag speelden. 'Ik was eigenlijk best wel een kwajongen', vertelt ze. 'Als iemand zei dat ik iets niet durfde, deed ik het juist. Ik klom in bomen, en we slopen door de loopgraven en de tankval die de Duitsers achter onze huizen langs gegraven hadden. We wrikten paaltjes uit die loopgraven om ze in de kachel op te kunnen stoken. We haalden ook wel eens kolen van het treinemplacement. Soms werden we gesnapt en dan scholden ze ons uit voor "verdampte Holländer". En tussen het kattenkwaad door gingen we naar school. Bij de leraren thuis, ook wel eens bij ons thuis: we woonden in een groot herenhuis en hadden genoeg ruimte.' Roelfiens vader moest soms z'n ambt uitoefenen op het platteland en dan kwam hij thuis met de zakken van z'n motorjas uitpuilend van de bloedworst, zure zult, boter,

melk, noem maar op. 'Z'n zussen stuurden ook wel eens voedselpakketten vanuit het Groninger platteland, met een briefje erbij dat het alleen voor mijn vader was omdat hij moest werken voor de kost. Maar natuurlijk verdeelde hij het.' Ondanks de oorlog bleef vader Bieringa heel rechtschapen. 'Mijn broer stal een keer een grote doos spijkers van een Duits schip met goederen. Maar mijn vader zei dat je zelfs van de vijand niet mocht stelen en mijn broer moest het terugbrengen. Zo was mijn vader. Hij deed zoals hij dacht dat het goed was.'

Engels

En toen kwam eindelijk het einde van de oorlog. 'De Duitsers hadden nog net een prachtige kapitale villa van de Baron van Haersholte in brand gestoken en daar stonden we naar te kijken toen we hoorden dat de Amerikanen en Canadezen eraan kwamen. Ik was bijna dertien. Het was geweldig. Wij smeerden 'm met een groep buurkinderen om ze tegemoet te lopen. En daar kwamen ze, onze bevrijders. Eerst kwam er een Canadees met een mitrailleur. Toen kwam het voetvolk en daarachter verschenen de jeeps, legerauto's, pantserwagens en tanks. Ik raak er nog ontroerd van.' Na de oorlog werden bij Roelfien in de straat een groot aantal Amerikanen gevestigd. 'We gingen elke dag na school kletsen met de Tommies en de Canadezen. Ze hadden van die ramen die je omhoog kon schuiven en wij hingen dan met vijf meiden in de vensterbank. We kregen wittebrood en chocola, en zalm en ham, en sigaretten "for your father". Die we natuurlijk zelf oprookten. Mijn moeder vertelde later dat als ze ons nodig had en uit de deur keek waar we dan waren, ze onze vijf achterwerken daar uit zo'n raamkozijn zag steken. Het was een leuke tijd. Zo leuk dat we alle vijf dat jaar en bloc zijn blijven zitten op de mulo. Ondertussen spraken we trouwens wel heel goed Engels!'

Kleuterlawaai

Nadat ze een jaar had gedoubleerd, zakte Roelfien ook voor het examen. 'Ik wilde eigenlijk naar de kweekschool en dan daarna de hoofdacte Nederlands halen. Maar dan zou ik nog zo lang op school moeten zitten: ik had daar helemaal geen zin in. Toen heeft een vriendin me overgehaald om naar de Kleuterkweek te gaan. Thuis vonden ze het maar niks, maar het leek me geweldig. Ik heb nooit ergens zo'n spijt van gehad. Je volgde je opleiding en daarnaast werkte je op een kleuterschool als assistent. Dan stond er bijvoorbeeld vouwen en plakken op het programma. Moesten we dertig plakselbakjes met een lepel vullen met die vieze, plakkerige troep. Vervolgens gingen we met de doos met vierkantjes rond: dertig keer twee vierkantjes in elk bakje. Vervolgens gingen we met de rondjes rond: vijf rondjes in elk bakje. En als ze dan klaar waren met vouwen en plakken, moesten we die vreselijke bakjes ook nog weer afwassen. Ik vond het een complete ramp! En het lawaai de hele dag door! Het enige wat ik leuk vond met die kinderen, was zingen, versjes leren opzeggen en voorlezen. Dat laatste heb ik altijd leuk gevonden, ik deed de stemmen van alle personen die in het verhaal voorkwamen na. Hier komt Eucalypta!', snerpt ze ter demonstratie. 'Maar het beroep van kleuterjuf bleek dus absoluut niet voor me weggelegd. Toen ik dan ook in de krant zag dat er een assistente bij de kinderpolitie werd gezocht, heb ik daar meteen op gereageerd. Ik had ervaring met kinderen, en door mijn vader was ik bekend met de juridische kant van het leven. Ik solliciteerde, maar werd afgewezen omdat ik te jong was, ik was een jaar of twintig. Ze adviseerden me om eerst een eenjarige politieopleiding voor

vrouwen in Amsterdam te gaan volgen. Die was net voor het eerst begonnen. Dat heb ik gedaan. In Amsterdam op kamers: mijn moeder vond het niks, maar mijn vader en ik vonden het prachtig!'

Katholiek versus hervormd

Amsterdam bleek een gouden greep. 'In die tijd heb ik Baantjer leren kennen', vertelt Roelfien. 'Hij zat aan de Warmoesstraat en daar zat ook de verkering van mijn maatje met wie ik surveilleerde. Dus daar gingen we regelmatig koffie drinken.' Roelfien kreeg zelf ook verkering, met een rooms-katholieke inspecteur die vanuit Limburg naar Amsterdam was gegaan. 'Het was een stiekem gedoe. Want twee geloven op één kussen, dat kon natuurlijk niet. Hij wilde niet zoals ik hervormd worden, en ik heb me wel verdiept in het katholicisme, maar die heiligenverering was niets voor mij. De pastoor zei dan ook dat ik niet katholiek moest worden als ik er niet in geloofde. We waren smoorverliefd op elkaar, maar ik heb het toch uitgemaakt. Ik was er helemaal kapot van, ik ben er bijna overspannen van geweest. Omdat ik hem niet steeds tegen wilde komen, ben ik uit Amsterdam weggegaan, nadat ik daar een jaar of twee was geweest. In die tijd kwam die vacature bij de Kinderpolitie in Kampen ook weer vrij, dus daar heb ik op gesolliciteerd. Ik werd meteen aangenomen als hoofdagent en hoofd van de kinderpolitie.' Alhoewel Kampen niet echt 'haar' stad was, woonde ze er prachtig, in een appartementje met een erker van waaruit je over de IJssel keek.

Kleineren

Het was boeiend werk, daar bij de Kinderpolitie. 'Ik werkte aan zaken die allemaal te maken hadden met kinderen. Daar zaten zedenzaken bij, incest, mishandeling, aanranding van vrouwen en kinderen. Maar ook kleine misdrijven waar jeugd bij betrokken was. Baldadigheid en vandalisme en zo.' Roelfien lacht. 'Omdat ik zelf vroeger ook een kwajongen was geweest, bezat ik een behoorlijke dosis mensenkennis. Ik had kinderen altijd heel gauw door. Op een keer vertelden collega's me dat ze twee jongens hadden betrapt die lantaarnpalen probeerden uit te trappen. Ik liep naar de cellengang waar ze stonden te wachten, twee knullen van een jaar of zeventien. Ik keek zo eens wat rond en ik vroeg aan hen: "Ik hoorde dat hier twee kleine jongetjes zouden staan die tegen lantaarnpalen hadden getrapt, hebben jullie die misschien gezien?" "Ja, mevrouw, dat zijn wij", zeiden ze met een rood hoofd. "Wat?!?" zei ik, "hoe oud zijn jullie??? Zulke grote kerels die een beetje gemeente-eigendommen vernielen? Weet je wat dat kost?" En dan liet ik ze terugkomen op woensdagmiddag om strafwerk te maken. Voor dat doel spaarde ik potloodstompjes op, waarmee ze dan tweehonderd keer moesten opschrijven "ik mag geen gemeente-eigendommen vernielen". Dan hoorde ik ze tegen elkaar fluisteren: "Enkie, 'ep ie ook zo'n pien in de poot'n? Dat rotwief gef van die kleine rotpotlood'n!" En dan had ik een lol! Kleineren, dat werkt heel goed. Vals hè!'

In het huwelijk

Een paar jaar nadat ze in Kampen bij de politie was begonnen, ontmoette Roelfien Jan Bouwmeester. 'Ik ging op een avond uit, en het was best ingewikkeld: ene Dolf haalde me op, maar die ging al weg toen ik nog wilde blijven, dus ene Ad bracht me thuis, en later belde ene Jan, die ik die avond ontmoet had en die ik heel leuk vond, om een afspraak met me te maken. We

gingen naar het circus. Hij kwam te laat en hij was eigenlijk helemaal niet romantisch, maar ik werd gek op hem. Na negen maanden verkering zijn we getrouwd. Ik stopte met werken. Het was destijds gebruikelijk dat je bij de politie en als ambtenaar in het algemeen werd ontslagen als je in het huwelijk trad. Toen we negen maanden getrouwd waren, werd onze dochter geboren, geen “moetje” dus. En zeventien maanden later kwam onze zoon.’ Jan had samen met zijn vader een overslagbedrijf. ‘Ze verkochten zand en grind voor de wegenbouw. Er voeren een aantal schepen voor hen, en ze hadden zelf ook twee schepen. We woonden bij het bedrijf, mijn man kon de kinderen vanuit zijn kantoor in onze achtertuin zien spelen. En daarnaast woonden mijn schoonouders.’ Roelfien woont nog steeds in hetzelfde huis.

Van slag

‘Toen de jongste vier jaar was, werd ik weer zwanger’, vertelt Roelfien. ‘Maar het ging niet goed. Het kindje werd na negen maanden dood geboren. Ik was er helemaal kapot van. Mijn man was laconiek, hij was heel gelovig. Hij zei dat ‘t Gods wil was geweest en dat het ons niet was gegeven. Maar ik kon het niet accepteren. In die tijd, begin jaren zestig, kreeg je ook helemaal geen begeleiding. Je kon er met niemand over praten, je moest maar gewoon door. Na een paar maanden kreeg ik ook nog een rekening van het ziekenhuis, waarop alleen maar stond: 1 lijkwade: 1 gulden. Toen was ik weer helemaal van slag. Als ik die rekening had moeten typen, had ik die gulden uit eigen zak betaald om de moeder niet weer te confronteren met het leed. Het was zo erg. Ik was weer helemaal van de kaart. Ik heb het eigenlijk nooit verwerkt, nu nog niet.’

Hele enge droom

Eerst durfde Roelfien niet meer aan nog een kind te denken. Maar toen een gynaecoloog haar aanraadde om dat toch wel te doen, besloot ze verder te gaan met haar toekomst. Toen de eerste twee kinderen negen en acht jaar waren, kregen ze een broertje erbij. ‘Voor de zekerheid heb ik de laatste weken van de zwangerschap in het ziekenhuis doorgebracht. En alles ging gelukkig goed.’ Maar toen de jongste zes maanden was, kreeg echtgenoot Jan griep. ‘Het was de Engelse griep en hij kreeg er longontsteking bij. Het was tussen kerst en oud en nieuw, en omdat er steeds een andere huisarts kwam, drong de ernst van de ziekte niet door. Op een gegeven moment kreeg hij het zo benauwd dat ik eiste dat hij werd opgenomen. Onze huisarts ging met tegenzin akkoord. Hij zei: “Ik doe dit alleen voor jouw gemoedsrust.” In het ziekenhuis bleek Jan een dubbele viruslongontsteking te hebben. Hij kreeg het zo benauwd, dat ik tegen de verpleegster zei dat ze de specialist erbij moest halen omdat hij anders zou stikken. De longarts zei dat hij aan de beademing moest, maar dat hij dan onder zeil ging en dat ik niet meer met hem zou kunnen praten. Ik zei dat dat dan maar moest. Vlak voordat Jan aan het beademingsapparaat moest, sloeg hij de armen om me heen en drukte me tegen zich aan. Ik zei: “Het geeft allemaal niks Jan, we houden van elkaar en het komt allemaal goed.” En dat is het laatste wat ik tegen hem gezegd heb. Hij is nooit meer bij geweest. Ik wist niet wat me overkwam. Het is net of je in een hele gemene droom zit, die maar niet ophoudt.’ Jan was maar vijf dagen ziek geweest. ‘Het had misschien niet zo gehoeven. Als men eerder had ontdekt dat het een virus was, had een kweek

gemaakt kunnen worden en was het wellicht anders gelopen. Je weet het niet. Mijn huisarts heeft me later zijn excuses aangeboden. En nog wat later heb ik aangegeven dat ik me niet meer op mijn gemak bij hem voelde. Hij voelde zich ook niet meer op z'n gemak bij mij, zei hij. Toen ben ik van huisarts veranderd.'

Opstandig

Daar zat Roelfien: een jonge weduwe van 39 jaar, met drie kinderen waarvan de jongste een baby was van een half jaar. 'De verstandhouding met mijn schoonfamilie werd steeds slechter. Ik was een geëmancipeerde vrouw die zeven jaar bij de politie had gewerkt en een zelfstandig bestaan had opgebouwd. Dat waren ze niet gewend en daar konden ze niet tegen. Toen ik mijn eigen gang ging, trokken ze hun handen van me af, financieel gezien. Maar ik heb me goed weten te redden, met beleid.' Emotioneel was het natuurlijk een stuk moeilijker. 'Ik was opstandig na Jan's dood. Eigenlijk was ik zo boos, ook op Jan zelf. Dan dacht ik: hoe heb je me zo in de steek kunnen laten. En zo plotseling! In vijf dagen was het gebeurd. Maar meteen bedacht ik hoe onredelijk dat was en dat hij dit natuurlijk ook zelf nooit gewild had. Bovendien had ik geen tijd om depressief te worden, dat was niet mogelijk met drie kinderen. Jan kon niets meer voor hen betekenen, hij was er niet meer. Het was mijn beurt om goed voor ze te zorgen. Die gedachte sterkte mij.'

Ambitieux

Roelfien was heel verdrietig, ze had veel te verwerken, maar ze zat niet bij de pakken neer en timmerde ambitieus aan de

weg. 'Ik heb heel veel aangepakt in mijn leven. Zo heb ik als freelance tekstschrijver voor Wehkamp gewerkt. We schreven toen nog met de hand. Als de teksten klaar waren, werden ze gecontroleerd en gecorrigeerd, de woorden werden geteld en dan pasten we alles weer aan. Computers kwamen er niet aan te pas. Ik verdiepte me in de artikelen die verkocht werden: ik ging op de afdeling inkoop kijken en daar liet ik me informeren over de details. We hadden een keer een assortiment Italiaanse poppen, waarvan de namen volgens mij voor Nederlandse kinderen niet uit te spreken waren. Ik heb ze allemaal namen uit mijn familie gegeven: Jonnie, Fientje, Jan, Rolf, Hennie, ik geloof dat er wel een stuk of twaalf waren. Toen een tante van mij de catalogus in Groningen onder ogen kreeg, zei ze tegen haar dochter: "Kijk, dat is ook toevallig! Die poppen hebben allemaal namen uit onze familie!" Mijn nicht bedacht toen dat het mijn werk moest zijn geweest.' Roelfien denkt na. 'Maar dit werk deed ik al toen mijn man nog leefde. Ik heb voor de verdiensten namelijk een afwasmachine gekocht. Dat kwam omdat mijn man 's avonds altijd de afwas van de broodmaaltijd deed. Dat was van oudsher zo gegroeid omdat de kinderen graag wilden dat ik ze voorlas. Papa kon dat niet zo goed, die las op één toon. Maar op een gegeven moment zijn we 's avonds warm gaan eten en toen was de afwas natuurlijk veel groter. Dat vond ik wel bezwaarlijk voor hem, vandaar die afwasmachine.'

Presentatrice

Ook als ladyspeaker maakte Roelfien furore. 'Dat was ook al toen Jan nog leefde. Ik kan goed in het openbaar spreken, het maakt me niet uit hoeveel mensen er luisteren en of het hele Koninklijk Huis in de zaal zit, dat doet me allemaal niks. Dus

ik heb veel modeshows gepresenteerd. Jan kwam wel eens kijken en hij was dan heel trots op mij, dat weet ik nog wel.' Het begon met een cursus model lopen, die Roelfien met een aantal vriendinnen volgde. 'Het leek ons wel grappig. En dat was het ook. Je leerde goed lopen en poses aannemen. Tijdens de lessen moest je om de beurt fungeren als ladyspeaker. Iedereen vond het verschrikkelijk, maar ik vond het geweldig. Op mijn diploma kreeg ik dan ook de aantekening dat ik uitermate geschikt was voor ladyspeaker. Ik kan altijd wel woorden vinden. Ik ben banger dat ik blijf steken in het lopen, dan bij het praten. Zo moest ik een keer twaalf modeshows presenteren in opdracht van Veilig Verkeer Nederland, met als thema "Valhelm Hoofdzaak". Dat was toen brommerhelmen verplicht werden. Modellen liepen met speciaal ontworpen kleding en valhelmen op de catwalk en een van hen struikelde over een kokosmattegels. En daar speelde ik meteen op in: "U ziet het al. Eén oneffenheid in het wegdek, en het gaat mis." Later vroegen mensen of het een geacteerd val was. En dat was natuurlijk niet zo, het was mijn manier van adrem reageren.' Roelfien heeft jarenlang freelance gewerkt als presentatrice en ladyspeaker.

Hertrouwen?

'Ik heb wel eens overwogen om te hertrouwen', vertelt Roelfien. 'Maar ik kwam alleen maar van die gescheiden zeurkanissen tegen, die altijd maar zaten te klagen en daarbij nog heel zuinig waren ook. Dan moesten we met mijn auto uit en dan moest ik de koffie betalen. Ik vond het allemaal niks. Eénmaal heb ik een lieve man leren kennen. We zaten samen in het bestuur van de padvinderij waar mijn jongste zoon lid van was. Hij kwam eten, we trokken samen op en hij was heel lief voor mijn zoon. Ook heel belangrijk, want die had nooit een vader gekend. Maar op een gegeven moment kreeg ik 's avonds een telefoontje: hij was plotseling overleden aan een hartstilstand. Hij was nog jong, ergens in de vijftig. Dat was ook een klap. Maar ja. Je gaat gewoon weer door.'

Van alle markten thuis

Roelfien zat in het bestuur van de Landelijke Bond van Oranjeverenigingen en was hoofdredacteur van het Oranjeblad. Een aantal keren sprak ze in die hoedanigheid met koningin Juliana en koningin Beatrix. 'Ik herinner me dat ik Beatrix heel bescheiden en bijna verlegen vond, vooral als prins Claus er niet bij was. Een bijzondere vrouw.' Naast het Oranjewerk en haar werk als presentatrice nam Roelfien opdrachten aan als privédetective. 'Mijn vroegere maatje bij de politie in Amsterdam was inmiddels ook weduwe geworden en zette het detectivebureau van haar man voort. Ik werkte voor haar. Ik moest er bijvoorbeeld in verband met een erfenis achter zien te komen of een vrouw wel of geen nieuwe relatie in haar leven had. Dan zat ik in mijn auto te posten bij het bewuste huis, met een zonnebril op en een hoedje van mijn moeder, en ik deed dan af en toe net of ik mobiel zat te bellen, met de afstandsbediening van de televisie. Mobieltjes waren destijds nog een unicum. Ik ging ook wel naar winkels om te controleren of er bepaalde producten wel of niet werden verkocht. Het was leuk en spannend werk. Het grappige is dat niemand je als zestig-plusser verdenkt.' Ondertussen was Roelfien Ambtenaar van de Burgerlijke Stand. 'Dat was echt heel leuk werk. Ik had een voorgesprek met het aanstaande echtpaar zodat ik er diepgang en ook wat humor in kon leggen. Daarnaast wilde ik hen ook graag meegeven wat een huwelijk inhoudt. Dat was

zo'n beetje mijn stijl. Ik heb bijvoorbeeld het huwelijk van Youp van 't Hek en Debby Petter voltrokken, waarbij een van de getuigen Herman Finkers was. Dat was leuk. Helaas moest ik eruit toen ik zeventig werd.'

Goed doen

Terugkijkend vindt Roelfien het politiewerk het mooiste van wat ze gedaan heeft. 'Ik hou van randmaatschappelijk werk, van goede dingen doen. Dat heb ik van mijn vader, denk ik. Hij zei altijd: "Er zijn ook goede gerechtsdeurwaarders". Zo moest hij bijvoorbeeld een keer de inboedel weg laten halen bij een oude dame die heel diep in de schulden zat. Ze vroeg of hij het antieke kastje dat nog van haar grootvader was geweest, niet kon laten staan. Hij zei: "Mevrouw, ik heb een eed moeten afleggen en ik kan niets stiekem doen." Maar hij gaf een klerk geld en liet hem op de veiling van de bewuste inboedel het kastje kopen, waarna hij het aan de oude dame terug gaf. Zo was hij. Hij sprong ook wel eens in de bres voor mensen die hun maandelijkse schuldaflossing niet konden opbrengen. Dan betaalde hij die uit eigen zak. Zo was mijn vader. En ik heb dat ook. Ik vind het fijn om iets voor anderen te kunnen doen. Ik heb vijf jaar bij de politie in Kampen gewerkt, en vrouwen en kinderen vertrouwden mij. Later vertelden oud-collega's me wel eens dat het aantal zedenaangiften drastisch was gedaald toen ik weg was. Dat kun je natuurlijk dubbel opvatten, maar ik beschouwde het als een compliment: de mensen voelden dat ze hun ellende bij mij kwijt konden.' Roelfien is altijd onder de indruk geweest van het politiewerk en de politie. 'Het komt misschien ook door de uniformen. Ik ben wel een beetje uniformziek. Mannen in uniform vind ik ook geweldig. Alhoewel het dan soms wel een afgang is als ze dat uniform uit hebben en je ze dan in hun witte blootje ziet', lacht ze. 'Wat een armoede, denk je dan.'

Roelfien schilderde, kokkerelde, tuinierde en had een ouderenprogramma bij de lokale omroep. Ze is inmiddels 81 jaar, maar ze zit nog steeds niet stil, ondanks haar nieuwe heup en haar lastige knieën. 'Ik zit in het bestuur van de ouderenbond de Anbo en ik zet me in voor de Zilveren Ladder, een stichting die ervoor zorgt dat ouderen naar de schouwburg kunnen. Weet je', mijmert ze, 'als je ouder bent, ben je ook een stuk wijzer door al je levenservaring. Het is alleen jammer dat niemand dat wil geloven. Dan beginnen ze bijvoorbeeld over computers waar ik echt geen verstand van heb, al ben ik wel van plan er eentje aan te schaffen.' Roelfien is en blijft een vechter. Je moet het letterlijk en figuurlijk niet met haar aan de stok krijgen. 'Een tijdje terug was ik met een ouderenreisje en toen kreeg onze buschauffeur ruzie met een andere buschauffeur die ons klem had gezet. De twee gingen met elkaar op de vuist! Dus toen heb ik de aanstichter met mijn stok een hengst op zijn rug gegeven. Hij hield op, keek om en begon mij uit te schelden. Waarna hij afdroop.' Ze lacht. 'Ik had en heb een kleurrijk leven. Ik ben altijd graag de uitdaging aangegaan en dat blijf ik doen. Maar wat ik de mensen wel graag wil meegeven is dat ze ouderen niet zo moeten betuttelen en niet zo moeten zeuren. Ik wil al dat commentaar niet, van je moet dit en je moet dat en het moet zus en het moet zo. Ik moet helemaal niks! Kijk, ik ben m'n hele leven al net een varken. Als je die aan de staart trekt, loopt het beest juist vooruit in plaats van achteruit. En dat heb ik ook.'

UITBREKEN

*Doe wat een ander doet
dan hoor je erbij
Breek uit
dan ben je vrij*

Truus van Buren - kunstenares

De lekker & goedkoop KERSTSPECIAL

In sommige families is het traditie om boerenkoolstamppot te eten op Tweede Kerstdag, als tegenwicht voor de berg liflafjes op de dag daarvoor. Niets ten nadele van boerenkoolstamppot, maar ik eet op die tweede feestdag liever de overheerlijke restjes van Eerste Kerstdag. Daarom deze keer een echt kerstmenu, met drie gangen. Uitermate simpel, uitermate smaakvol en niet duur. Als er wat overblijft van het hoofdgerecht, des te beter. Daarmee pimp je de volgende dag een heldere bouillonsoep op, of je belegt er crackers of getoaste boterhammen mee. Dotje mayonaise erop, jammie.

Fijne feestdagen! Mathilde

Entree: **Tonijn op een bedje sla** (4 personen) € 3,60

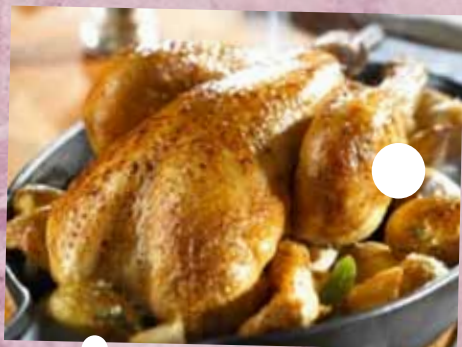

Ingrediënten: 2 blikjes tonijn € 2,00, krop sla € 1,00, 125 ml slagroom € 0,60, Zaanse mayonaise, ketchup, rum of cognac (optioneel)

Bereiding: Draai de blikjes tonijn open en laat ze goed uitlekken. Was de sla en schik op elk bord een paar blaadjes. Klop de slagroom op, meng voorzichtig met een paar scheppen mayonaise, een kneepje ketchup en een piepklein scheutje rum of cognac. Verdeel de tonijn over de sla. Schep de saus erover.

Tip: deze saus smaakt ook lekker bij garnalen, zalm en andere vissoorten.

Hoofdgerecht: **Kip uit de oven** (4 personen) € 16,50

Ingrediënten: 1 hele kip Label Rouge Poulet Noir (1,5 kilo) € 13,00, 1 kilo vastkokende aardappelen € 1,00, 2 rode paprika's € 2,00, 3 tomaten € 0,50, olijfolie, peper en zout

Bereiding: Verwarm de oven op 180 graden Celsius. Neem de grootste ovenschaal die je in huis hebt. Haal de kip uit de verpakking, plaats in de ovenschaal en giet er wat olijfolie overheen. Wrijf de kip van alle kanten royaal in met peper en zout. Schil de aardappelen, snij ze in grove stukken. Ontdoe de paprika's van zaad en zaadlijsten, snij in vieren. Snij ook de tomaten in vieren en voeg alle groenten aan de ovenschaal toe. Zet het geheel twee uur in de oven. Bedruip af en toe de kip en schep de groenten om. Controleer of de kip gaar is door een breinaald of vork in de poten te steken. Het vocht dat eruit komt, moet helder zijn. Presenteer de kip op een mooie schaal, schik de groenten er omheen. Giet de jus in een kommetje. Geef er de rest van de sla bij met een vinaigrette (olie, scheutje azijn/citroensap, peper en zout).

Tip: Neem de beste kwaliteit kip, liefst Label Rouge Poulet Noir (poelier, webwinkel, groothandel) of een andere vrije uitloopkip. Goedkoop kippenvlees bestaat soms voor de helft uit water en allerlei toevoegingen die je helemaal niet wilt eten.

Dessert: **appels met kaneel en custard** (4 personen) € 2,00

Ingrediënten: 1 kilo appels € 1,00, 1 pak custard € 0,45, ½ liter melk € 0,45, 100 gram suiker (plus wat extra voor de appels) € 0,10, 1 beschuit of paneermeel, kaneel

Bereiding: Verwarm de oven op 200 graden Celsius. Schil de appels, snij in kwarten, doe in een ovenschaal en bestrooi met kaneel en een beetje suiker. Zet de appels een kwartier in de oven. Breng 2/3 van de melk zachtjes aan de kook. Maak 50 gram custardpoeder aan met de rest van de melk en de suiker. Voeg dit toe aan de kokende melk. Giet de hete custard over de appels en verkruimel de beschuit of het paneermeel erover. Zet nog vijf tot tien minuten terug in de oven. Serveer in mooie bakjes.

Tip: nog feestelijker met een aangestoken 'sterretje' erin.

Een oudejaarsavondverhaal...

Er was eens een verloren dochter, laten we haar Edith noemen. Sinds Edith haar ziel had verkocht aan de politiek was zij, zonder dat zij het zelf wist, volkomen de weg kwijt. Zij verloochende al uren, dagen, maanden, jaren haar familie, haar opvoeding, haar afkomst en haar eigen gevoel voor wat kan en niet kan. Zij vloog als een schaaap door het veen.

Op een goede dag, het was eind december, kreeg Edith een visioen. Zij zag haar oude moeder in een riant landhuis op sterven liggen, zich mompelend afvragend: 'Aan wie moet ik toch al mijn miljarden nalaten? Mijn enige nazaat, m'n dochter Edith, is verloren. Ik denk dat butler James alles maar moet erven. Hij is me altijd trouw gebleven.' Edith schrok op uit haar droom die onheilsPELLend echt had geleken. Naast tranen sprongen eurotekens in haar ogen vanwege de verspilling van zoveel geld aan een onnozele bediende. Zij besloot terstond haar moeder op te gaan zoeken. Dat vergde nogal wat speurwerk, want Edith had haar minstens dertig jaar geleden voor het laatst gezien en wist niet waar ze zich in de tijd opgehouden had. Maar uiteindelijk stond ze, middenin een koude, donkere nacht, terwijl de sneeuw zachtjes op haar bontjas dwarrelde, voor de deur van het pand waar haar moeder woonde, zo had men haar verteld.

Het was 31 december, vijf voor twaalf. Edith bekeek het huis met gemengde gevoelens. Het leek in de verste verte niet op een landhuis. Eerder op een gesticht. Maar de miljarden euro's vertroebelden haar beoordelingsvermogen en zij belde vastberaden aan. Een oude, in lompen gehulde vrouw opende de deur. Ze keek de goedgeklede, deftig ogende vrouw eerst wantrouwend, maar toen met een blik van herkenning aan. 'Edith???' stamelde ze. 'Ben jij het echt???' 'Jawel moeder', sprak Edith. 'Ik ben het. Hoe gaat het met je miljarden?' De blik van de oude vrouw veranderde van verwondering in pure woede. Ze pakte haar wandelstok en mepte er op los. 'Jij mormel!!! Jij minkukel, jij vals, machtswellustig wijf en leugenaar van het bovenste water!' Ze sloeg en mepte met al haar kracht. 'Jij bent een enorme grote hebberd en egoïst!!! Ik wou dat ik je nooit op deze wereld had gezet!!! Laat haar eigen moeder weggroten in een tochtend, lekkend gesticht dat rijp is voor de sloop, en waar ze met tien doodzieke lotgenoten op één kamer moet slapen.' Ze spuugde Edith in het gezicht. 'Ik heb niet eens geld om wc-papier te kopen, laat staan om m'n kont te krabben, en ik lees in de krant dat jij trots bent op de bezuinigen in de zorg!!! Rot op, jij ontaalde verloren dochter. Jij hebt je ziel verkocht aan de duivel. Ik wil je nooit meer zien!!!' En na een laatste zwieperd met haar stok smeedte ze de deur dicht. Op de brancard onderweg naar het ziekenhuis bedacht Edith twee dingen voor zij in vergetelheid wegzakte. Ten eerste had zij ontdekt dat visioenen schijnbaar niet altijd kloppen. En ten tweede was zij tot de conclusie gekomen dat haar moeder -laten we haar mevrouw Schippers noemen- best nog wel enorm veel kracht had voor zo'n klein wijfie.

Puntenslijper

